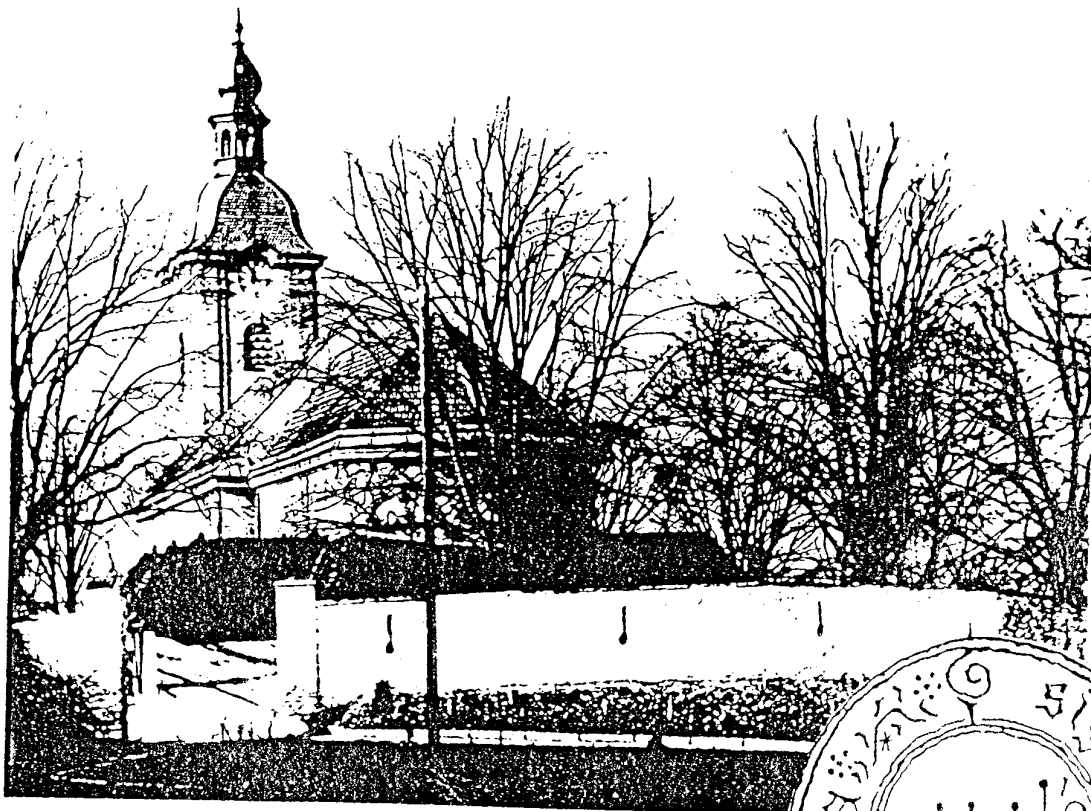

Z CÍRKEVNÍCH DĚJIN VELKÉ n. VELIČKOU

Podle Dvorského knihy : Strážnický okres

Z archivu říms .katol. fary ve Velké nad Veličkou

7 církevních dějin Velké

/Podle Dvorského knihy: Strážnický okres/

R. 1228 potvrdil Přemysl Otakar I. zakládací listinu kláštera velehradského; mezi statky kláštera se uvádí také kus země "u Velké, stačící na založení jedné vsi".

Brzy nato daroval Bohuslav z rodu Hrabšiců /viz Hurt I. 51/ témuž klášteru 12 lánů ve Velké, ležících na potoce Velické směrem k Louce za spázu duše své, svých rodičů a přecků.

Toto darování potvrdil 3.3. 1264 jeho syn Boreš, kastelán ryzmburský, a vymínil si, aby tyto lány měly zvláštního souce a lokátora /n. plantatora, osaditele/. Uživatelé těchto pozemků se měli s těmi 2 třikráte do roka scházet k soudu, aby přecasně své případné zálohy.

Vzdávané statky propůjčoval klášter buď dědičně nebo doživotně svým manům - tak i Velkou. R. 1348 se prohlásil při otevření zemských desk v Olomouci Alšík z Velké, že tento statek jest jeho štcovským dědictvím.

Ale téhož roku /13. prosince/ hlásil se o toto zboží Uman z Velké: Hurt I. 81 nazývá jej uchvatitelem tohoto klášterního zboží. Uman sám listinou z 13. XII. 1348 uznal neoprávněnost svého počínání vykázal klášteru za ně náhradou stejný počet lánů ve Velké, ovšem jen tak, že mu je klášter hned zase dal v doživotní užívání a spokojil se s ročním platem jedné hřivny a dvou srnců na každé vánocce. - Rovněž měl tento nájemce klášterního pole povinnost iostaviti se na výzvu buď sám anebo místo něho služba- střelec /na koni se a se samostřilem/. Klášter pak byl povinen hraditi mu utrpenou škodu /Hurt I. 84/.

Před r. 1365 zemřel Uman bezdětek a jeho zboží ve Velké zabral markhrabě Jan /bratr Karla IV/; a nehlásě k tomu, že Velká z větší části náležela klášteru velehradskému, daroval jí r. 1370 i s Javorníkem za náhradu věrných služeb strážnickému pánu Beneši z Kravař. Tak byla spojena Velká - statek dosud samostatný - s panstvím strážnickým.

Strážničtí káni z Kravař byli husité a převadli své podané k tomuto vyznání. Horlivým ctitelem husovým byl hned Petr II. z Kravař /1389 - 1434/. Už r. 1416 povolal na své fary husitské kněze z Čech, takže 1418 podávali svátost oltářní pod obcují způsobu kněží ve Strážnici /Vít z Lomnice, Zikmund-klýsi Kaplan Laoka z Kravař- Mikuláš, Pavel Kayznar/ ve Velké kn. Pavel, ve Vnorovech kn. Martin, v Lipově Tomáš Klečka, v Boršicích kn. Jakub.

Obyvatelstvo kraje žilo od té doby /kromě platnosti kompaktát t. j. 1436 - 1462/ ve schizmatu podobojích, české církvi národní s laickým kalichem jako symbolem. Neuznávali pravomoc katolí. biskupů, nejvyšší autoritou církevní byla jim pražská univerzita a pak "dolejší" konsistoň; popírali očistec, odpustky, některé obřady a žehnání ~~obřadů~~ odmítali, obrazy z kostelů odstaniili, epistolu a evangelium četli česky. Jinak podržovali bohoslužbu katolickou.

R. 1466 zemřel poslední mužský potomek rodu z Kravař /Jiří/; Strážnické a velecké panství dědila jeho dcera Alžběta, provdaná za Pertolda z Lipého na Krumlově. Po jeho smrti 1482 se provdala za rok za Petra z Rožnberka a odstěhovala se do j. Čech. Vzdávané panství strážnické dala v z stavu r. 1486 Janu z Žerotína. Po její smrti 1500 přešli Rožnberkové Strážnické panství Žerotínům na trvalo.

Žerotínové strážníci byli Čeští bratři a podporovali Jednotu také na svých panstvích. Ve Strážnici měli Bratři zbor už dávno před r. 1500. Kdy se ustavila Jednota ve Velké, není přesně zrámc-
patrně už v polovině 16. století. Ostatní dosud podobojí přešli ~~patrně~~ jako jinde k vyznání evangelického - a scházeli se k boho-
službách v kostele, který se poč. století 17. jmenuje vedle zboru
velického/ve staré sirotčí knize javornické/.

Že se obojí vyznání z počátku osáře od sebe lišilo, je patrné z
příhody z let 1568 - 1577, kdy na strážnickém zámku vládl Jan
ml. ze Žerotína. Ten dal "na něčí zprávu do pút jako lotra ukovati"
syna /evangelického/ kněze Mikuláše Velického. ~~průkazem~~ a psal o
něm: "Co se toho knězového syna z Velké, kterého na Strážnici ve
vězení mám, dotýče.... nenáležitý věci před sebe bral, knihy a
písne hanlivý, netoliko samých kněží bratrských ale nás všech,
kteříž se jini spravujeme, dotýkajice a hned lotry, zrádce a zlo-
děje spírajice, a k Turkům, Židům a Ismaelitům rovnajice, tlačil".
A z vězení jej nepustil ani na přímluvu kterého jiného Žerotína.

Zbytku zboru bratrského byly /kolem r. 1914/ patrný ještě v za-
hradě Čajkova gruntu. - R. 1594 ve středu v den sv. Mistra Jana
Husi byl prodán dům bratrský /grunt č. 18/ Štastnému /Felixovi/
Hladkých a r. 1599 jej od Hladkého zpět koupili přední správové
a hospodáři zboru velického - na záduší a vzdělání zboru. R. 1604
/po Bůčkajovcích/ byl pustý. Také grunt č. 118 se čtvrtí role byl
ke zboru přikoupen.

Z r. 1605 zachoval se inventář všech věcí, které se našly v
domě bratrském ve Velké, obnovený po zpusťšení městečka a velkém
požáru toho roku. Mimo jiné tam se uvádí: 5 kalichů a 5 patyn. 2
veliké konve, měděnická křtová, truhlíčka sbírečná, umývadla, mísy
biblie, písne, kadidelnice, svícný, zvonce malé, almárka, stoličky:
pak také, bečka na mouku, vidly hnojné, žebříky, konopné cíchy 4. a
koudečné 3. ubrusy atd.

V Javorníku měli také zbor /asi celá obec byla bratrská/, a in-
ventář chudíckého zboru jejich po zpusťšení bůčkajovském vykazu-
je r. 1605: 2 kalichy, 2 patyny, 1 ampulku, 2 ubrusy, jeden šátek
na kalichy, 1 pod kalichy, 1 cínovou fľaši na 5 mázů, pokladnici
při zboru a zvonce na věž. Také chováli tehdy při zboru troje
včely.

R. 1610 potvrdil Frydrych z Žerotína /patrně na obnovu zničených
zápisů starších/ na žádost svých pódaných z Jednoty - od robot a
všelijakých pomůných služeb při vojenských pódnicích zboru ve Vel-
ké i v Javorníku. Mimo to dovolil, aby "v domě tom, kterýž tu v
městečku vedle toho zboru mají, aby správové a kazatelé... v tom
domě školu svobodně držeti mohli bez překážky mé a kohokoliv jiné-
ho, též kněží, žáků i obyvatelů městečka Velké". Rovněž jim tehdy
povolil v tom domě vařiti pivo pro svou spůtřebu, provozovati re-
meslo a prodávati výrobky jeho, držeti dobytek a pásti bez pošlo-
zení panství a městečka.

Také evangelíci pamatovali na svůj kostel. Tak Daniel Trískal
věnoval svůj grunt na záduší kostela velického, "aby kněží veličtí
nynější i budoucí toho gruntu i roli užívali, obsívali a "skopné"
každého roku, cožkoli málo nebo mnoho bude, na kostel velický dává-
li a ten grunt i role aby nebyl nikdy prodáván, od záduší kostela
odnímán nyní i v časech budoucích." /Gruntovní knihy, začaté 1594/.

V okolí byly bratrské zboru ještě: v Tascově kamenný /materiálu
použito 1654 na stavbu kostela v Hroz. Lhotě/: v Lipově - tam
byla při zboru i škola; v Hrubé Vrbce a v Nové Lhotě, založené r.
1598; zbor tu postavil Jan Frydrych z Žerotína 1612.

O kněžích evangelických se dochovaly tyto zprávy: Ve Velké pas-
toroval 1588 luterán Jiří Michalovič a diakon Jiří z Lupče - oba
z Uher a ve Wittenberku ordinovaní; r. 1609 přišel sem z Hradiště
Václav Hausler, roden z Plzně. - V Lipově byl 1552 na taře ženatý

pastor Jiřík z Bójnic; r. 1596 diakon Joannes Francisci, dosud rektor školy v Senici; 1598 diakon Mathias Moncovius z Bobrovice u Liptova; 1600 Václav Fabricius; 1607 uherský rodák Pioracius, býv. vychovatel u Karla ze Žerotína. - První zmínka o **l u t e r s k é m** kazateli v kraji je z r. 1536; toho roku ve Veselí kázal lutersky Isaiáš z Kroměříže, ~~xxx~~ **Strážnický** po něm r. 1544 kn. Bartoloměj z Biliny v Čechách. Ve Strážnici je jmenován 1550 Petrus Pilsnensis. evangelii praeco fidelis. - Centrum evangelíků z tohoto kraje bylo v Uh. Brodě /děkanství/. R. 1566 stylisovali své nábož. názory do vlastní konfese a r. 1584 i vlastní církevní řád pro kněze.

K r. 1605: Dne 11. května t.r. psal Karel ze Žerotína: "...netoliko Strážnice město již dokonce vypáleno jest, ale také předměstí Veselské, Otrcovské, Hluk, Lipov a jiné děčiny k Strážnici, Veselí a Ostrovu náležitě na většin díle hned v pondělí v noci vypáleny byly." - Tehdy vypálena také Velká i Javorník, mnohá gruntu zůstala na dlouho pustých. - Nová hrůza přišla r. 1623, když ~~xxxx~~ **Strážnický** ~~xxxx~~ **Betlé** obléhal císařské /Valdštýn a Montecuccoli/ v Hodoníně a jeho spojenci Turci /loupili a pálii Moravu až po Znojmo a Brno a rovněž Slovácko a Hancu. Ohromná stáda dobytka a ovcí odehnali, zajali na 10.000 chlapců a mladých žen. Válka se protáhla na 30 smutných let.

Jan Jetřich ze Žerotína vida, že se pro dluhy a mandáty náboženské na panství neudrží, opustil po tajmu počátkem r. 1628 Strážnici a odešel do Skalice, kde na podzim téhož roku zemřel. Zubožené a předlužené panství koupil od ručitelů svob. pán František de Magnis 18. I. 1629. V kraji ode 200 let nekatolickém nastal náhlý náboženský převrat a hluboká proměna. Bratrství a evangeličtí kněží vykázáni /1622 a 1624/. bratrské sbory a ~~xxxx~~ **katol.** kostely zavřeny; nekatolíci ze stavů panského rytířského a měštanského vykázáni /1625 - 1628/. Poddaný lid seiský se stěhovat nesměl. Současnými válkami zbědovaný, dozavadních kazatelů a učitelů zbařený neměl opory - a přizpůsoboval se znenáhla novým poměrům.

Do Strážnice poslán katol. farář /Martin Režný/ už 1623; nastoupil-li, není známo. Dáklad panství bylo v rukou Žerotínů, sčtva tu mohli půsbiti - a to ve "farnosti" od Rohatce po Novou Lhotu. Bezpečné je zjištěna katol. duchovní správa ~~xx~~ ve Strážnici a okolí po příchodu k nového pána, katol. Magnise. V kostelích na panství ostaly ovšen po odchodu nekatol. duchovních a po vpádech nepřátel jen hólé zdi. Nebylo kalichů, paramentů atd. nebylo na oltářích svatostánků. - R. 1639 zavázal se strážnický farář vydržovati kaplana; 1633 přišli do Strážnice piaristé, kteří - až se kolejí počestila, vydatně pomáhali v namáhavé pastorační kraje; konečně asi r. 1650 obnovena katol. duchovní správa i ve Velké, a v Kuželově zřízena misijní stanice ~~xxxx~~ **krájk** ~~xxxx~~ **jesuitů**, vydržovaná panstvím ostrožským. K farnosti veliké patřila tehdy ovšen i Nová Lhota, Javorník, Lipov, Louka, obě Vrbky a Kuželov.

^{ve Velké}
Jména kněží /1650 - 1670 nejso známa. Až r. 1670 zaznamenano úmrtí faráře Jana Polonia. Relace děkanské o visitaci farnosti veliké za neblahé doby faráře Martina Jurkovského se zachovaly /z let 1695 - 1709/. Smutná pastore: r. 1656 bylo ve Velké obylených domů 417, pustých 166. A už r. 1663 zrovni osadu vypálili Turci; i kostel vyhořel; ještě 1673 nebyl dostatečně opraven. Ze 3 oltářů ~~xx~~ jen jeden byl opraven, a to bídně, kazatelny nebylo, kněz kázal u oltáře. Na oltáři nebylo svatostánku, kalicha jediný, monstrance žádná. Na Boží tělo nosil kněz Sanctissimum v kalichu. Kasule 4, ořené. Na ořené věži byly 3 zvony. Kostel neměl majetku, jediným příjmem byly hubené almužny a několik legátí. Fara byla porlochen, velmi akrovná a nepohodlná. Desátků málo, protože většina gruntu byla pustá. K faře náležela zahrada, 3 louky a něco polí.

V Lipově, který také farář veliký spravoval, bylo 36 domů obylených, 61 pustých; 1663 kostel vypálen. Byl to kostelík neveliký, gotický, asi ze 14. století, vlnký. Kamenná věž bez kupole stála o samotě při kostele, kolem kostela hřbitov. R. 1670 po opravě kostela nebylo ještě okna, klenba chatrná, oltář jediný, kalicha 1, monstrance žádná, - Kasulí 5, křtitelnice žádná. K faře náležel půllán, louka a stodola. - V N. Lhotě sívali v býv. sboru jen kázání - scházelo tam úplně náradí bohoslužebné.

R. 1663 /8.září/ vpadli do kraje Turci /s nimi Tataři a Rumuni/ Strážníci zapálili, skoro všechny dědiny na okrese vydracovali. Na panství zabito a zajato na 1500 lidí, na ostrýžském na 300. Velká vypálena, shořel panský dvůr a 3 mlýny. Tataři odhnavli 120 kusů hovězího dobytka, 1600 ovec a odvezli 332 měříc obilí. Uplně vypálena toho roku Javorník. -

R. 1704 začaly vpády kurické. Strážnický zámek se udržel, ale město zpustošeno, jakož i 11 osad na panství. Opět mnoho lidí poraženo, tisíce kusů dobytka odehnány. Ničivé tyto vpády se opakovaly dvakrát téhož roku 1704 a pak rok co rok až do 1708. Když Kuruci vpadli 1704 do Velké, zajali tam i faráře a zbili, a o peníze corali.

Přes všechno úsilí rekatalizační přihlásilo se po tolerančním patentě 1781 k ref. evangelickému vyznání 200 osob ve Velké a celý Javorník, v Hrubé Vrbce 500 k luterskému vyznání. Javorničtí si povolali hned r. 1732 ref. kazatele Štěpána Brezníče z Uher, působil tam do 1737; po něm byl Samuel Szalay. - Ve Vrbce působil napřed Ján Petrovič, po něm 1737 - 1796 Samuel Měivacký.

Od katol. farnosti velické oddělena z r. 1784 /lokality v Kuželově, lokality v Lipově a lokality v Nové Lhotě/lok. Kaplan tam byl od 1757/.

Požáry ve Velké: 1847 shořelo celé městečko i s radnicí; r. 1850 vyhořelo přes 60 stavení se zásobami obilí a slámy /právě po žních/; r. 1866 vyhořelo půl městečka a celé Závodí, r. 1882 vyhořelo 40 stavení a 22 stodol.

Stará pečet velická zobrazuje jakýsi starožitný kostel a nápis: sigillum oppidii Welika. - Fara byla původně osazovaná snad řeholníky velehradského kláštera. - Staré zvony : Maria Magdalena z r. 1669, druhý z r. 1733, a jeden z r. 1701